

Εικόνα από την Γερμανία του 1923, όταν τα παιδιά χρησιμοποιούσαν τα «χωρίς αξία» πακέτα χρημάτων για παιχνίδι

τάρρευση της «νεοφιλελεύθερης περιόδου» στο orpendemocracy.net: «Οτιδήποτε κι αν φαντάζεστε για τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της πανδημίας του κορωνοϊού, δεν έχετε μεγάλη φαντασία». Στο Bloomberg View, από την άλλη, ο δεξιότροφος επενδυτής Γκάρι Σιλινγκ θεωρούσε ότι η «πανδημία θα καρφώσει το τελευταίο καρφί στο φέρετρό του παγκοσμιοποιημένου εμπορίου».

Ο Γιάσα Μουνκ, πάλι, συγγραφέας του εξαιρετικού «People Vs. Democracy» (Harvard University Press, 2018), ήταν πιο μετρημένος: «Σε ένα ή δύο χρόνια από τώρα», έγραφε τον περασμένο Μάιο στο «Atlantic», «ο κόσμος θα έχει γίνει πιθανότατα διαχειρίσιμο κομμάτι της ζωής μας - θα έχουν κυριευθεί αποτελεσματικές θεραπείες. Αλλά ο αντίκτυπός του στον παγκόσμιο πολιτισμό μόλις που θα έχει αρχίσει να ξεδιπλώνεται». Οικονομία, συστήματα υγείας, τουρισμός, κλιματική αλλαγή θα περιμένουν τη σειρά τους, όσο οι αναλυτές οκρυώνονται πίσω από τον «χρονοκεντρισμό». Είναι ο όρος που εφύπηρε το 1974 ο κοινωνιολόγος Jib Fowlies για να υποδείξει την «πεποίθηση των ανθρώπων ότι η εποχή στην οποία ζουν είναι η πιο σημαντική, οι άλλες ωχριούν μπροστά στη σύγκριση». Τους τελευταίους μήνες η Γερμανία - και συνακόλουθα, η Ευρώπη - επέτρεψε αρκετές χρονοκεντρικές

σκέψεις στον εαυτό της. Με τον τρόπο αυτό αντιτίθεται στο αξίωμα των ιστορικών: η μεγάλη Ιστορία απεχθάνεται τις συγκρίσεις. Ευνοεί ενίοτε τις αναλογίες - και αυτές χωρίς αποχωρήσεις διδασκισμού.

ΓΚΡΙΖΕΣ ΖΩΝΕΣ. Οι προβλέψεις που κατακλύζουν τους εφήμερους καζαμίες για τη δεκαετία που έρχεται - πιθανότατα και για τη μεθεπόμενη - είναι ομολογουμένως συναρπαστικές. Ανταποκρίνονται στην αρχέγονη γοητεία που ασκεί το ανεπίπτατο και το γκροτέσκο (υπό την αίρεση ότι άλλες τόσες αποδεικνύονται απλά βαρετές). Υπόκεινται, ωστόσο, σε ένα από τα κριτήρια που έθεσε ο πρώμος 20ός αιώνας, σχεδόν «σονομυλικοί» με τον γερμανικό υπερπληθωρισμό: εκείνο της διαφεισιμότητας. Η δεκαετία του 1920 απέδειξε ότι η κανονικότητα επέστρεψε. Για να χαθεί και πάλι. Τα περάσματα από μια εποχή στην επόμενη μοιάζουν περισσότερο με πορώδεις γκρίζες ζώνες παρά με ευθείες. Περιέχουν σε ισόποσες δόσεις την αίσθηση της ελπίδας, του εφήμερου και της επανάληψης. Κατ' αυτή την έννοια, ο κόσμος του 1923, εκείνος που γέννησε την «Ερημη χώρα», μοιάζει αρκετά στοιχείο με τον κόσμο του 2023. Παραφράζοντας ένα δοκίμιο του Ελιστ για τον «Οδυσσέα», έμοιαζε με ένα «τεράστιο πανόραμα ματαιότητας και αναρχίας», ενώ διψούσε για λύτρωση και αναγέννηση. Αποδείχθηκε εκ των υστέρων η δεκαετία του ονείρου, του μοντερνισμού, της τζαζ, του ομιλούντος κινηματογράφου, του «Μεγάλου Γκάτοππ». Για να τη διαδεχθεί η δεκαετία της οικονομικής κρίσης, όταν η νοσταλγία για τη χαμένη αθώτητα συμβάδιζε με την απένανση της Υφέσεως και τον «Θάνατο του εμποράκου».

Τα περάσματα από μια εποχή στην επόμενη μοιάζουν περισσότερο με πορώδεις γκρίζες ζώνες παρά με ευθείες. Περιέχουν σε ισόποσες δόσεις την αίσθηση της ελπίδας, του εφήμερου και της επανάληψης

βαριετέ ζπούσαν από τους επισκέπτες να συνεισφέρουν στο κόστος θέρμανσης των παραστάσεων.

Κοινό χαρακτηριστικό είναι και το «μήκος για το σύστημα» που προπαγανδίζουν στις σημερινές διαδελιώσεις ακροδεξιοί, ακροραιοί και κίτρινοι φασίστες συνομοσιολόγοι. Η ρητορική του 1923 θυμίζει τις φαντασιώσεις πολιτικής ανατροπής των «Πολιτών του Ράιχ», οι οποίοι - όσο γελοίοι κι αν φαντάζον - αντιμάχονταν τη δημοκρατία και οραματίζονταν την επιστροφή στη γερμανική παράδοση του Ράιχ.

Η καταστροφολογία είναι και σήμερα της μόδας. Το κυρίαρχο σενάριο μέχρι το περασμένο καλοκαίρι ήταν ότι θα μπει δελτίο στο

φυσικό αέριο και δεν θα έφταναν τα δύο πυλόμετρα που συνιστούσε ο Βόλφγκανγκ Σόιμπλε στους Γερμανούς για τον χειμώνα.

Ο Χανς Βέρνερ Ζιν, πρώην πρόεδρος του νοτιογερμανικού του Μονάχου «ifo», θεωρητικός της διαίρεσης του ευρώ σε «σκληρό» και «μαλακό» νόμισμα, είναι τώρα η «Κασσάνδρα» του στασιμοληθωρισμού, απαισιόδοξος, διότι «η ΕΚΤ δεν έχει τη βούληση να αντιμετωπίσει αποφασιστικά τον πληθωρισμό».

Ωστόσο, ό,τι και να λέει ο Ζιν, οι Γερμανοί του 2023 δεν έχουν καμία σχέση με τους Γερμανούς του 1923. Τότε, γράφει ο Λόνγκεριχ, διασκεδάζαν σαν να μην

υπάρχει επόμενη ημέρα, και στην έξοδο από την κρίση βοήθησε «μόνο η εκπόρευση, τα βοηθήματα θέρμανσης και ένα νέο φάρμακο μόδας, η κοκαΐνη, η χρήση της οποίας ήταν τόσο φυσική όπως η μπίρα ή το κρασί».

Σήμερα υπάρχει όχι μόνο ενδιαιμάγειον για την επόμενη ημέρα αλλά παράθυρο αισιοδοξίας. Ο Γιάσιμ Νάγκελ, πρόεδρος της Μπιούντσερμπακ, προβλέπει ότι μετά «τους δύσκολους μήνες» του 2023, από το 2024 οι ρυθμοί πληθωρισμού θα μειωθούν σημαντικά. Το σενάριο καταστροφής δεν επαληθεύτηκε. Και οι αναγωγές στο παρελθόν δεν είναι αποκλειστικές γνώμονας ερμηνείας του παρόντος. Το 2023 δεν θα γίνει 1923.

ΤΟΥ JENS BASTIAN

Η γερμανική εμπειρία του 1923 έναν αιώνα αργότερα

Οι εξελίξεις του πληθωρισμού κατά το προηγούμενο έτος ζήτησαν αναμνήσεις και έφεραν συγκρίσεις με μια παλαιότερη εμπειρία στην Ευρώπη. Η λέξη «πληθωρισμός», ιδίως με την προσθήκη του «υπέρ», έχει ιδιαίτερη σημασία στη Γερμανία. Η εμπειρία του 1923 έχει ενσωματωθεί στη συλλογική μνήμη. Προκαλεί ακόμη φόβο και

πολιτικές αντιπαραθέσεις - έναν αιώνα αργότερα. Πριν από έναν αιώνα ο υπερπληθωρισμός στην τότε Δημοκρατία της Βαυαρίας έφτασε σε τιμές που ξεπερνούσαν το 500%. Τα χρήματα μπορούσαν να μεταφερθούν στα καταστήματα μόνο σε βαλίτσες. Η Reichsbank έπρεπε συνεχώς να τυπώνει νέα τραπεζογραμμάτια με διασεκατομμύρια μάρκα της Δημοκρατίας. Η αναπροσαρμογή της αξίας κυριαρχούσε έναντι των χρηματικών συναλλαγών.

Μετά την ήττα της κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο η Γερμανία καταδικάστηκε να πληρώσει αποζημιώσεις. Το κόστος αυτό επιβάρυνε την οικονομία και την κοινωνία. Οι συνέπειες ήταν κυβερνητική αστάθεια, πολιτική ριζοσπαστικοποίηση στο κοινοβούλιο και στους δρόμους. Στο τέλος αυτής της τραυματικής εμπειρίας, ο Χίτλερ ανέβηκε στην εξουσία το 1933.

Φυσικά, η Γερμανία του 2023 δεν μπορεί να συγκριθεί με εκείνη της Βαυαρίας του 1923. Αλλά οι εξελίξεις εκείνης της εποχής και οι πολιτικές τους συνέπειες αποτελούν τμήαν μέρος των δημόσιων συζητήσεων για τον τρόπο καταπολέμησης του πληθωρισμού, ο οποίος τον Δεκέμβριο του 2022 έφτασε στο 8,6 τοις εκατό.

Μια σημαντική διαφορά είναι η αγορά εργασίας στη Γερμανία σήμερα. Το 1923, ο υπερπληθωρισμός και η μαζική ανεργία αυξήθηκαν παράλληλα και έφτασαν σε ιστορικά υψηλά επίπεδα. Σήμερα, παρατηρείται η ακριβώς αντίθετη εξέλιξη. Ενώ ο πληθωρισμός είναι 8,6 τοις εκατό, η απασχόληση στα τέλη του 2022 έφτασε σε επίπεδα ρεκόρ. Παρά την ενεργειακή κρίση, τον πληθωρισμό και τις συνέπειες της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, πέρσι απασχολήθηκαν στη Γερμανία περισσότεροι άνθρωποι από κάθε άλλη φορά μετά την επανένωση το 1990.

Η θετική εξέλιξη της αγοράς εργασίας στη Γερμανία είναι επίσης συνέπεια της δημοσιονομικής ευχέρειας που παρέχει η ορισμονδική κυβέρνηση υπό τον καγκελάριο Ολαφ Σολτς. Οι παρεμβάσεις για τη μείωση της τιμής του φυσικού αερίου, τα επιδόματα για τους συνταξιούχους και τους φοιτητές και οι εκπτώσεις στους λογαριασμούς ενέργειας για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, που ανέρχονται σε διασεκατομμύρια ευρώ, δίνουν ποιες οικονομικές δυνατότητες μπορεί να κινητοποιήσει η κυβέρνηση του Βερολίνου. Αυτό δεν συνέβαινε πριν από έναν αιώνα. Ο τραγικός συνδυασμός υπερπληθωρισμού, πληρωμών αποζημιώσεων και κρίσης στην αγορά εργασίας έρχανε τη μια κυβέρνηση μετά την άλλη μεταξύ 1923 και 1933.

Στη σημερινή Γερμανία η εμπειρία του υπερπληθωρισμού του 1923 μπορεί να διαβαστεί σε βιβλία ή να προβληθεί σε ντοκιμαντέρ. Υποκινεί συζητήσεις σχετικά με το ποια στρατηγική είναι η σωστή για την καταπολέμηση του πληθωρισμού. Αλλά η εμπειρία εκείνης της εποχής έχει επίσης γίνει ένας μύθος. Μπορούν να διατυπωθούν απειλητικά σενάρια και να γίνουν ιστορικές συγκρίσεις. Μπορούν και να αξιοποιηθούν πολιτικά, αλλά δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματικότητα στη Γερμανία του 2023.

Εκλήσεις για τον «ισχυρό γένη» και για ριζοσπαστικές λύσεις δύσκολα ακούγονται στη σημερινή Γερμανία. Εξαιρέση αποτελεί το ακροδεξιό AfD στο Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο και ορισμένες διαδελιώσεις, ιδίως στην Ανατολική Γερμανία. Σήμερα, η καταπολέμηση του πληθωρισμού είναι πρωτίστως ένα έργο που δεν αποφασίζεται στο Βερολίνο, στο υπουργείο Οικονομικών, αλλά στη Φρανκφούρτη, στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Αλλά ο μύθος παραμένει και ο υπερπληθωρισμός του 1923 είναι μια ανάμνηση που δεν πρόκειται να ξεχαστεί ούτε έναν αιώνα αργότερα.

Ο Jens Bastian είναι συνεργάτης της ENAMEN στην Αθήνα και Fellow του CATS-SWP στο Βερολίνο.